

УДК 338.26:339.137.2

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ОЦІНКИ

COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSMENT

докт. екон. наук В. Л. Дикань¹, К. О. Клименко¹

¹*Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)*

D. Sc. (Econ.) V. L. Dykan¹, K. O. Klymenko¹

¹*Ukrainian State University of Railway Transport (Kharkiv)*

Для ефективного функціонування економіки на сучасному етапі необхідним є формування та розвиток конкурентного ринку. Адже конкуренція є складовою ринкового механізму, яка покликана забезпечити ефективні дії суб'єктів господарювання при виробництві та збуті продукції. Конкуренцію можна розглядати як систему, в основі якої лежать ринкові способи функціонування суб'єктів економіки [1].

Розвитку конкуренції останнім часом приділяється велика увага, і не дарма. Адже більшість підприємств розширюють межі своєї діяльності, виходять на міжнародний ринок, інтегруються у світовий економічний простір. У зв'язку з цим дослідження питань їхньої конкурентоспроможності та розробка рекомендацій щодо підвищення її рівня на даному етапі є особливо актуальною [2].

Чинна різноманітність підходів до визначення поняття конкурентоспроможності не дозволяє встановити однозначний зміст цієї категорії, оскільки склад сенсовірних її елементів має суб'єктивний характер [3]. Слід зазначити, що конкурентоспроможність підприємства багато в чому визначається конкурентоспроможністю виробленого ним товаром (послугою). Тому конкурентоспроможність товару та конкурентоспроможність підприємства правильно співвідносити як частину та ціле. Також на рівень конкурентоспроможності підприємства впливають виробничо-господарська, маркетингова, фінансова, інноваційна та інші його види діяльності [4].

Узагальнення думок закордонних та вітчизняних економістів [1] дозволяє виділити три основні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства.

Перший підхід полягає в оцінці конкурентоспроможності фірми через її внутрішню та зовнішню діяльності, при цьому товар (послуга) не є визначальним елементом. Відповідно до даного підходу конкурентоспроможність може бути визначена як перевага компанії, що

визначає частку її ринку, і перешкоджає перерозподілу цієї частки на користь інших суб'єктів. Такий підхід ґрунтується на оцінці виробничої, фінансової та збутової діяльності компанії, при цьому не враховується конкурентна перевага продукту, яка також є найважливішим інструментом впливу на конкурентоспроможність підприємства в цілому.

Другий, ґрунтується на оцінці конкурентоспроможності компанії через конкурентоспроможність товарної продукції. Як і попередній, даний підхід має односторонній характер, оскільки базується тільки на критеріях споживчого вибору. Цей підхід дозволяє отримати дуже обмежене уявлення про переваги та недоліки в ефективності роботи компанії, оскільки конкурентоспроможність підприємства набуває вигляду конкурентоспроможності товару.

Суть третього підходу полягає у комплексній оцінці конкурентоспроможності товару (послуги) та ефективності діяльності компанії. При необхідності проведення комплексного наукового дослідження цей підхід є найбільш ефективним, оскільки враховуються всі фактори, що впливають на конкурентну перевагу компанії. Відповідно до даного підходу конкурентоспроможність товару (послуги) є компонентом конкурентоспроможності організації, що надає значний вплив, але не винятковий.

Найбільш поширеним у світовій практиці та опрацьованим з точки зору комплексності є метод оцінки конкурентоспроможності, який ґрунтується на класичній теорії міжнародного поділу праці, теорії факторів виробництва та теорії рівноваги фірми (галузі). Даний підхід заснований на зіставленні економічних показників: витрат і цін, завантаження виробничих потужностей, обсягів виробництва, норми прибутку (рентабельності). Як правило, аналізуються три основні групи показників [5]:

- показники ефективності виробництва та збуту;
- показники інтенсивності використання основного та оборотного капіталу;
- показники фінансової складової діяльності компанії.

Отже, конкурентоспроможність підприємства – це відносна характеристика, що виражає відмінність у розвитку даної компанії від конкурентів як за ступенем задоволення своїми товарами потреб людей, так і по можливості та динаміці пристосування компанії до умов ринкової конкуренції.

[1] Дикань В. Л. та ін. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств: підручник. Харків: УкрДАЗТ, 2012. 415 с.

[2] Обруч Г. В., Іванюта Б. Л., Журавльов К. В. Проблеми і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. №61. С 53-62.

[3] Каличева Н. Є. Аналіз напрямків забезпечення конкурентоспроможності залізничного транспорту. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2009. № 28. С. 90-92

[4] Дикань В.Л., Обруч Г.В. Визначення ефективності реалізації потенціалу конкурентоспроможності вагобудівних підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2016. № 56. С. 9-18.

[5] Уткіна, Ю.М., Остапюк Б.Я. Інноваційний розвиток у механізмі забезпечення глобальної конкурентоспроможності підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. №61. С. 167-173

УДК 658.17

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ТА МОДЕЛЬ ДІЛОВИХ КУЛЬТУР Р.ЛЬЮІСА

SOCIAL RESPONSIBILITY IN BUSINESS AND THE R.LEWIS MODEL OF BUSINESS CULTURES

докт. екон. наук О.В. Дикань, О.О.Бела

Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

O.V.Dykan, D.Sc. (Econ.), A. A. Bela

Ukrainian State University of Railway Transport (Kharkiv)

Сучасний бізнес все більше глобалізується та працює у міжкультурному середовищі. І якщо раніше таке середовище було притаманним в основному для діяльності великих корпорацій, наразі і середні за розміром компанії освоюють міжнародний простір. Для українського бізнесу це стало у тому числі наслідком війни.

Однією з основних умов ведення бізнесу у розвинутих країнах світу є виконання вимог щодо соціально відповідальної діяльності. Існує декілька основних вимірів відповідальності бізнесу, серед них: виконання законів, збереження довкілля, якість продукції (робіт, послуг), ставлення до працівників (оплата, умови праці тощо), благодійність, соціальний розвиток.

Відповідальна праця бізнесу в іншому культурному середовищі та залучення до кола співробітників представників різних національностей вимагає від менеджерів певних знань щодо особливостей міжкультурних взаємодій.

У сфері міжкультурних взаємодій було проведено багато різних досліджень. Відомі роботи, що аналізують культурні відмінності, створені Г. Хофстеде, Ф. Тромпенаарсом, Р. Льюїсом.

Так, голландський психолог Гірт Хофстеде [1] постулював ідею про те, що рідна культура, яку людина освоює з моменту свого народження,